

Vadlīnijas atkārtoti lietojamu trauku depoziņa sistēmas ieviešanai

Interreg
Baltic Sea Region

Co-funded by
the European Union

CIRCULAR ECONOMY

Change(K)now!

Projekta nosaukums: Projekts "Mainies tagad!
Domāšanas veida maiņa no vienreizējas
izmantošanas uz aprites vai daudzkārtējas

izmantošanas pārtikas piegādes sistēmām Baltijas jūras reģiona pilsētās." - "Change(K)now!"

Programma: Interreg Baltijas jūras reģions

Finansējums: Eiropas Reģionālās attīstības fonds, Rīgas valstspilsētas pašvaldības līdzfinansējums

Projekta partneris: Rīgas valstspilsētas pašvaldība

Autori: SIA "Smartgreen"

Saturs

Ievads	3
Vispārīgās vadlīnijas	3
Normatīvais ietvars:	4
Rīgas, Latvijas un ES regulējums	4
Definīcijas	4
Darbības principi	6
Sistēmu veidi un iesaistītās puses	6
Pašvaldības rīkoti pasākumi un ielu tirdzniecība	7
Privātā sektora pasākumi un tirdzniecība	8
Darbības principi kopumā	8
Tehniskās prasības atkārtoti lietojamajiem traukiem un atkalizmantošanas sistēmām	11
Iepakojuma likums	11
Jaunās iepakojuma regulas prasības	12
Materiāli	14
Higiēnas prasības	14
Apzīmējumi un identifikācija	15
Dizaina prasības	16
Kopsavilkums par prasībām atkalizmantošanas traukiem un to sistēmām	17
Kopsavilkums par Jaunās iepakojuma regulas prasībām un stāšanos spēkā	19
Depozīta sistēmas praktiskie ieviešanas modeļi	20
Sistēmu veidi pēc atvērtības un savākšanas principa	20
Sistēmu veidi pēc sistēmas apsaimniekotāja	22
Loģistika un aprites vadība	23
Trauku transportēšana, uzglabāšana.	23
Sanitārijas prasības (mazgāšana, dezinfekcija, kvalitātes kontrole)	23
Krājumu vadība (uzskaite, rezerves, zudumu kontrole).	24
Partneru piemēri un kontaktinformācija	25
Risinājumu izvēle	25
Ieviešanas instrukcija	30
Pirms pasākuma vai tirdzniecības	30
Partneru un sistēmas izvēle	30
. Trauku aprites plāns	30
Komunikācijas sagatavošana	30
Pasākuma laikā	31
Pēc pasākuma	31

IEVADS

Vadlīnijas plānotas kā atbalsta rīks pašvaldību pasākumu plānotājiem, valsts pārvaldes pasākumu plānotājiem, citiem pasākumu organizatoriem, pasākuma tirdzniecības pārstāvjiem, depozīta sistēmas pakalpojuma sniedzējiem, pasākuma dalībniekiem un citiem iesaistītiem speciālistiem depozīta sistēmas ieviešanā publiskajos pasākumos Latvijā.

Vadlīniju mērķis ir sniegt visaptverošu atbalstu depozīta sistēmas ieviešanā dažādos ielu tirdzniecības un pasākumu organizēšanas scenārijos, ietverot gan teorētisko pamatojumu, gan praktiskas instrukcijas, paraugus un risinājumus. Vadlīnijās aprakstītas jaunās Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2025/40 par iepakojumu un iepakojuma

atkritumiem prasības attiecībā uz trauku depozīta sistēmām un citām atkalizmantošanas sistēmām. Regulas prasību ievērošana var būtiski uzlabot efektivitāti trauku depozīta sistēmas ieviešanā, tomēr pagaidām publiskajā Eiropas Savienības telpā ir neviennozīmīgas interpretācijas par prasību attiecināšanu uz depozīta trauku sistēmām.

Vadlīnijas sagatavotas atbilstoši Rīgas domes saistošajiem noteikumiem Nr. RD-24-286-sn, īpaši akcentējot prasību neizmantojot vienreizlietojamas glāzes bez iespējas tās atkārtoti lietot (70.7. apakšpunkts). Vadlīnijās ietverti "Change(K)now!" projekta rezultāti un secinājumi.

VISPĀRĪGĀS VADLĪNIJAS

Normatīvais ietvars:

Rīgas, Latvijas un ES regulējums

Galvenais tiesiskais pamats depozīta sistēmas ieviešanai Rīgā ir **Rīgas domes saistošie noteikumi Nr. RD-24-286-sn.** To 70.7. apakšpunkts nosaka, ka ielu tirdzniecībā pasākuma laikā un īslaicīga rakstura ielu tirdzniecībā *aizliegts ielu tirdzniecībā pasākuma laikā, īslaicīga rakstura ielu tirdzniecībā un ielu tirdzniecībā Ziemassvētku laikā pārdot dzērienus glāzēs, kurām nav nodrošināta atkārtota lietošana un netiek piemērota depozīta maksa, izņemot 20 līdz 50 ml liela tilpuma neplīstoša materiāla glāzes.*¹ **Rīgas valstspilsētas pašvaldības aprites ekonomikas rīcības plānā 2026.–2030.** gadam 2026. gadā ir plānota aktivitāte *“Ilgtspējīgu publisko pasākumu vadlīniju izstrāde un ieviešana”*, bet 2028.–2030. gados plānota aktivitāte *“Trauku depozīta sistēmas paplašināta ieviešana publiskajos pasākumos”*.

Valsts līmenī **Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanas likums** nosaka patēriņa samazināšanas prasības vienreizlietojamām plastmasas glāzēm – tirgotājam jānodrošina iespēja izmantot līdzīgas paņemtas glāzes un jāpārdod vai jāpiedāvā atkārtoti lietojami risinājumi.²

No 2026. gada 12. augusta piemērojamas virkne **jaunās ES iepakojuma regulas 2025/40**³ prasību. Līdzīgas prasības ņemamajiem dzērieniem un ēdieniem būs jānodrošina

atkārtoti lietojamās vai atkārtoti uzpildāmas alternatīvas no 2028. gada. Līdz 2030. gadam visam iepakojumam jābūt “dizainētam pārstrādei”, kas ietekmēs laminētas papīra glāzes. Noteiktas prasības atkalizmantojamā iepakojuma operatoriem, kā arī termiņi, kad tiks precizēts atkalizmantojamā iepakojuma minimālais atkalizmantošanas reižu skaits un detalizētas prasības marķējumam. Eiropas Savienībā, tai skaitā Latvijā, dažādu iesaistīto pušu un valsts iestāžu interpretācijas iepakojuma definīcijas jautājumā atšķiras. Regula un tās skaidrojošie materiāli tiešā veidā depozīta traukus nepiemin. Tomēr pēc būtības prasības atkalizmantojamiem traukiem un to sistēmu operatoriem būtiski uzlabotu sistēmas efektivitāti ilgtermiņā. Tādēļ vadlīnijās Regulas prasības ir izklāstītas un rekomendētas ņemt vērā brīvprātīgā veidā, kamēr nav pieejama cita oficiālā informācija par Regulas “atkalizmantojamā iepakojuma” definējuma attiecināmību uz depozīta traukiem.

Definīcijas

¹ Rīgas domes saistošie noteikumi Nr. RD-24-286-sn. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/353203-par-kartibu-kada-tiek-saskanota-un-organizeta-ielu-tirdznieciba>

² Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanas likums. Latvijas Vēstnesis. 2021/107A.1.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/323733-plastmasu-saturosu-izstradajumu-paterina-samazinanas-likums>

³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2025/40 (2024. gada 19. decembris) par iepakojumu un iepakojuma atkritumiem, ar ko groza Regulu (ES) 2019/1020 un Direktīvu (ES) 2019/904 un atceļ Direktīvu 94/62/EK

Jaunā iepakojuma regula - Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2025/40 (2024. gada 19. decembris) par iepakojumu un iepakojuma atkritumiem, ar ko groza Regulu (ES) 2019/1020 un Direktīvu (ES) 2019/904 un atceļ Direktīvu 94/62/EK – turpmāk tekstā dēvēta par “Jauno iepakojuma regulu”.

Atkārtoti lietojams iepakojums. Saskaņā ar iepakojuma likumā noteikto definīciju, tas ir iepakojums, kas ir projektēts, izstrādāts un laists tirgū, lai aprites ciklā to pārvietotu vai nodrošinātu tā izmantošanu vairākkārt, to atkārtoti piepildot vai izmantojot tam pašam nolūkam, kādam tas sākotnēji paredzēts.

Atkārtoti lietojams trauks – Latvijas likumdošanā šāds termins netiek precīzi atrunāts. Jaunā iepakojuma regula⁴ nosaka, ka iepakojums ir arī “priekšmets, kas projektēts un paredzēts piepildīšanai tirdzniecības vietā, lai izsniegtu produktu, ko dēvē arī par “pakalpojuma iepakojumu”. Regulas (11) punkts skaidro – “Glāzes, pārtikas tara, sviestmaižu maisiņi vai citi priekšmeti, kas var pildīt iepakojuma funkciju, nebūtu jāuzskata par iepakojumu, ja tie ir izstrādāti un paredzēti kā tādi, ko gala izplatītājs pārdod tukšus. Šādi priekšmeti būtu jāuzskata par iepakojumu tikai tad, ja tie ir izstrādāti un paredzēti piepildīšanai tirdzniecības vietā, tādā gadījumā tie būtu jāuzskata par “pakalpojuma iepakojumu”, vai ja gala izplatītājs tos pārdod pārtiku un dzērienu saturošus, ar noteikumu, ka tie pilda iepakojuma funkciju”. Saskaņā ar Eiropas Komisijas skaidrojumu par Regulu, “ja dzēriena glāzi lielveikalā patērētājiem pārdod tukšu privātai lietošanai, to par iepakojumu neuzskata. Turpretī, ja

lielveikals piepilda šādas glāzes ar produktu (piemēram, kafiju) uzpildes stacijā, šādas glāzes ir iepakojums, konkrētāk, “pakalpojuma iepakojums”.⁵

Regula atkārtoti izmantojamu iepakojumu formulē kā atkalizmantojamu iepakojumu un šajās vadlīnijās šie termini lietoti kā sinonīmi. Kritēriji atkalizmantojamam iepakojumam izvērsti zemāk nodaļā Tehniskās prasības atkārtoti lietojamajiem traukiem. Latvijas tirgū praksē pārsvarā lieto terminus “depozīta glāzes” un “depozīta trauki”. Turpmāk tekstā ar “trauku” tiek saprasti gan ēdienu trauki, gan dzērienu glāzes.

Depozīta sistēma — Saskaņā ar Eiropas komisijas definējumu ir tāda, kurā lietotāji, iegādājoties preci, iemaksā papildu maksu, kas tiek atmaksāta, atgriežot trauku noteiktā savākšanas punktā.⁶ Latvijas iepakojuma likums definē, ka depozīta sistēma ir izlietotā dzērienu depozīta iepakojuma pieņemšana no galalietotāja, šķirošana, pārvadāšana, uzglabāšana, pārstrāde vai sagatavošana atkārtotai izmantošanai atbilstoši tā sākotnējam uzdevumam, kā arī minēto darbību plānošana un organizēšana.⁷

Atkalizmantojamu trauku depozīta sistēma – Latvijas likumdošanā šāds termins netiek precīzi atrunāts. “Dzērienu iepakojuma depozīta sistēmu” Eiropas Komisijas normatīvais regulējums un Latvijas iepakojuma likums lieto aprakstot pudeļu depozīta sistēmu. Tādēļ būtiski ņemt vērā, ka prasības, kas ES un Latvijas likumdošanā attiecas uz “depozīta sistēmām” un “depozīta operatoriem”, nav attiecināmas uz depozīta glāzēm. Attiecībā uz atkārtoti lietojamiem traukiem Jaunajā iepakojuma regulā tiek lietots termins “iekpojuma

⁴ Regulas 3. panta 1. d) punkts

⁵ Commission Notice Guidance document for Regulation (EU) 2025/40 on packaging and packaging waste, EC, 2026.

⁶ Eiropas Komisija. Depozīta atmaksas shēmas. Pieejams: [https://environment.ec.europa.eu/economy-and-](https://environment.ec.europa.eu/economy-and-finance/ensuring-polluters-pay/deposit-refund-schemes_en)

[finance/ensuring-polluters-pay/deposit-refund-schemes_en](https://environment.ec.europa.eu/economy-and-finance/ensuring-polluters-pay/deposit-refund-schemes_en)

⁷ Saeima. (2001). Iepakojuma likums. Pieņemts 2001. gada 20. decembrī. Latvijas Vēstnesis, Nr. 4, 2002. gada 9. janvāris. <https://likumi.lv/ta/id/57207-iekpojuma-likums>

atkalizmantošanas sistēma”, kas ietver depozīta un citas nodošanas sistēmas. Pēc būtības atkārtoti lietojamu trauku depozīta sistēma nozīmē, ka lietotāji, iegādājoties ēdienu vai dzērienu, iemaksā papildu maksu par trauku, kas tiek atmaksāta, atgriežot trauku noteiktā savākšanas punktā. Praksē tiek īstenotas arī citas atgriešanas sistēmas, no kurām populārākā Latvijā ir žetonu sistēma, kur naudas vietā tiek atgriezts fizisks vai virtuāls žetons, kas ļauj bez iemaksas trauku lietot nākamajā reizē. Praksē šo mēdz iekļaut depozīta sistēmu paveidos, tomēr korektāk to dēvēt par cita veida trauku atkalizmantošanas sistēmu – glāžu apmaiņas žetonu sistēmu.

Iepakojuma atkalizmantošanas sistēma. Jaunā iepakojuma regula to definē kā organizatoriski, tehniski vai finansiāli pasākumi kopā ar stimuliem, kas ļauj veikt atkalizmantošanu noslēgta cikla vai nenaslēgta cikla sistēmā un ietver depozīta un nodošanas sistēmas, kuras nodrošina iepakojuma savākšanu atkalizmantošanai. Jaunā regula sistēmai paredz virkni prasību, atšķirībā no līdzšinējā standarta EN 13429:2004 “Iepakojuma atkalizmantošana”, kas tikai vispārīgi raksturoja atkalizmantošanas sistēmu.

Ielu tirdzniecība – preču pārdošana publiskā vietā ārpus pastāvīgas tirdzniecības vietas.⁸

Darbības principi

Sistēmu veidi un iesaistītās puses

Depozīta trauku sistēma darbojas pēc vienkārša principa: pircējs pie iegādes samaksā papildu depozīta maksu par trauku, bet to atgriežot noteiktā savākšanas punktā, depozīts tiek atmaksāts. Šis mehānisms rada finansiālu stimulu trauku atdot, nevis izmest vai aiznest mājās.

Pastāv arī citas un modificētas trauku atkalizmantošanas sistēmas.

Līdzīga depozīta sistēmai ir atkārtoti lietojamo trauku **sistēma ar žetoniem (token)**, kur depozīta vietā atgriež fizisku vai virtuālu žetonu, ko var izmantot depozīta maksas vietā nākamajā reizē. Pēc sava rakstura tā uzskatāma par abonementa sistēmu, kur lietotājs pirmajā reizē samaksā “abonementa maksu” un turpina lietot traukus, ja atgriezis iepriekšējos. Žetonu sistēma var būt arī kā **papildinājums depozīta sistēmai**, kad žetons tiek saņemts un atdots kopā ar glāzi, lai izvairītos no trauku zādībām, bet līdzšinējā praksē

Latvijā tāda žetonu lietošanas versija nav īstenota.

Bez depozīta var tik izmantoti arī **citi stimuli** trauku atgriešanai - atlaides, lojalitātes punkti vai citi ieguvumi.

Popularitāte aug **tehnoloģijās** balstītām sistēmām. Bezdepozīta aizdevuma vai vēlinās atdošanas maksas sistēmā paņemto glāzi reģistrē aplikācijā telefonā. Ja trauks netiek atdots noteiktā laikā (parasti 14 dienās), klientam tiek piemērota maksa, atskaitot no bankas kartes un trauks tiek uzskatīts par nopirkto. Latvijā depozīta sistēmām tiek lietota Swedbank izstrādātā aplikācija Dpays, kur, noskanējot svītru kodu, depozīts tiek atgriezts.

Jaunā iepakojuma regula izdala divus atkalizmantošanas sistēmu veidus - noslēgta vai nenaslēgta cikla sistēma.

Saskaņā ar regulas definīciju **Noslēgtā cikla sistēma** ir atkalizmantošanas sistēma, kurā

⁸ Ministru kabineta noteikumi Nr. 440 par tirdzniecības veidiem. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/210696>

noteikumi-par-tirdzniecibas-veidiem-kas-saskanojami-ar-pasvaldibu-un-tirdzniecibas-organizšanas-kartibu

atkalizmantojamu iepakojumu izplata sistēmas operators vai sadarbīgas sistēmas dalībnieku grupa un īpašumtiesības uz iepakojumu nemainās. Bet **nenoslēgta cikla sistēma** ir atkalizmantošanas sistēma, kurā atkalizmantojamu iepakojumu izplata nenoteikts skaits sistēmas dalībnieku un īpašumtiesības uz iepakojumu mainās vienā vai vairākos atkalizmantošanas procesa punktos. Nenoslēgtā sistēma praksē parasti attiecas uz paletēm, alus kastēm un tml., bet depozīta trauku tirgū šāda nav izplatīta. Tā vietā ir sadarbības modeļi, kur nodošanas punktā var nodot dažādu operatoru glāzes, kas pēc tam tiek šķirotas

pēc piederības. Šādas sistēmas netieši tiek stimulētas arī no Regulas puses, lai veicinātu lietotāju ērtības attiecībā uz trauku nodošanu.

Pasākumos sistēma var būt organizēta kā **decentralizēta** (katrs ēdinātājs apsaimnieko savu trauku krājumu) vai **centralizēta** (visi pasākuma dalībnieki izmanto vienotu trauku, to savākšanas un mazgāšanas sistēmu). Praksē šīs parasti ir noslēgta cikla sistēmas. Bet ja sistēma aptver plašāku dalībnieku loku pašvaldības teritorijā, tā var tikt veidota kā daļēji nenoslēgta, kā aprakstīts iepriekš.

Depozīta sistēmā pašvaldībās parasti ir iesaistītas **četras galvenās puses**:

- *Pasākuma organizators (pašvaldība vai privāts organizators).*
- *Pakalpojumu sniedzēji (trauku nomas uzņēmums, mazgāšanas serviss, tehnoloģiju nodrošinātājs, kur parasti visus pakalpojumus nodrošina nomas uzņēmums).*
- *Ēdinātāji (kas pasniedz dzērienus un ēdienus depozīta traukos).*
- *Apmeklētāji (dzērienu vai ēdienu pircēji).*

Organizators ir tas, kurš lemj par sistēmas modeli, izvēlas partnerus, nosaka depozīta maksu, organizē vai uzrauga loģistiku un atbild par komunikāciju ar apmeklētājiem. Pakalpojumu sniedzēji nodrošina fizisko apriti: piegādā tīrus traukus, savāc izlietotos, mazgā, žāvē un atgriež sistēmā un atkarībā no vienošanās ar organizatoru iesaistās informēšanas aktivitātēs.

Pašvaldības rīkoti pasākumi un ielu tirdzniecība

Pašvaldība un tās institūcijas ir organizators, kas ietekmē gan noteikumu veidošanu, gan pasākumu pārraudzību. Pašvaldība var:

- *noteikt, ka noteikta veida pasākumos (piemēram, pilsētas svētkos, kultūras pasākumos, tirgos) ir obligāti jālieto atkārtoti lietojami trauki ar depozīta maksu,*
- *izstrādāt un pieņemt saistošos noteikumus, kas nosaka minimālās prasības,*
- *saskaņot tirgotāju un pasākumu organizatoru līgumus,*
- *kontrolēt, vai tirgotāji un pasākumu organizatori ievēro prasības,*
- *nodrošināt informāciju iedzīvotājiem un apmeklētājiem.*

Organizators var izvēlēties, vai depozīta naudu iekasēt ar manuālu kases reģistru, ar aplikāciju un QR kodu, vai ar īpašiem

taromātiem, kas automātiski atpazīst glāzi un izmaksā depozītu, atkarībā no operatoru piedāvātā pakalpojumu klāsta. Taromātu

prakse Latvijā pagaidām nav uzsākta augsto izmaksu dēļ. Katrs papildu pakalpojums rada papildus izmaksas. Organizatora pārziņā ir izvēlēties balansu starp ērtībām apmeklētājiem un izmaksām, ņemot vērā arī ēdinātāju un operatoru intereses un depozīta sistēmas jēgu – vides ietekmes samazināšanu.

Šajā scenārijā pašvaldība bieži darbojas gan kā “politiskais līderis” (pieņem lēmumu obligātai depozīta sistēmai un tās prasībām), gan kā “praktiskais organizators” (slēdz līgumus ar trauku nomas firmām, uzrauga darbu pasākuma laikā). Tas nozīmē, ka pašvaldība ir atbildīga, ka sistēma darbojas vienmērīgi – no trauku piegādes līdz atgriešanas punktu darbam.

Privātā sektora pasākumi un tirdzniecība

Privātais organizators (pasākuma organizators, restorāns, kafejnīca, ēdināšanas punkts) rīko pasākumu vai nodrošina tirdzniecību, kurā tiek lietoti depozīta trauki. Privātais organizators nav

atbildīgs par pašvaldības noteikumu izstrādi, bet ir atbildīgs par pašvaldības noteikumu prasību ievērošanu savā pasākumā vai tirdzniecības vietā.

Privātais organizators:

- *izvēlas konkrēto depozīta sistēmas modeli,*
- *ar līgumsaistībām piesaista trauku nomas uzņēmumu un mazgāšanas servisu (šobrīd Latvijā nomas uzņēmumi paši veic mazgāšanas servisu),*
- *nosaka depozīta maksas apmēru (pēc saviem apsvērumiem vai vadlīnijām, bet Latvijā populārākā depozīta summa ir 2 EUR),*
- *organizē atgriešanas punktu nodrošinājumu un informāciju apmeklētājiem vai deleģē to depozīta operatoram,*
- *nodrošina zaudējumu uzskaiti (neatgrieztie vai bojātie trauki) vai arī pieprasa šo informāciju depozīta operatoram.*

Darbības principi kopumā

Primārais iemesls depozīta trauku sistēmu izveidei ir vides aizsardzība – izvairīties no vienreiz lietojamu trauku lietošanas, gan lai samazinātu resursu patēriņu, gan sauszemes piegružojumu un atkritumus, gan novērstu jūras vides piegružojumu. Tā kā depozīta trauks ir izturīgāks un smagāks par vienreizlietojamo, tā ietekme uz vidi ir lielāka. Tādēļ nepieciešams noteikts lietošanas reižu skaits, lai atkalizmantojamie trauki atmaksātos no vides perspektīvas. Dažādos glāžu dzīves cikla vērtējumos Eiropā vērtējums svārstās vidēji 5-10 lietošanas reizes. Igaunijas Klimata ministrija nosauc 7 lietošanas reizes.⁹ Ja pasākumos regulāri atgriež 90% trauku, tas nozīmē, ka pēc 10 reizēm būs iegādāti 100% jaunu trauku, ko laist aprītē. 7 lietošanas reizes nozīmētu, ka nepieciešams vismaz ap 85% atgriešanas līmenis, lai atkalizmantošanas sistēmai būtu jēga no vides aizsardzības perspektīvas. Tādēļ sistēmas izvēli būtiski balstīt uz faktoriem

⁹ <https://kliimaministerium.ee/uhekordse-plasti-direktiiviga-seotud-korduma-kippuvad-kusimused#avalikud-uritused>

un risinājumiem, kas nodrošina maksimālo atgriešanas līmeni. Būtiskākie faktori un vēlamās izvēles apkopotas attēlā zemāk.

Alternatīvās izvēles trauku atkalizmantošanas sistēmas efektivitātes uzlabošanai

MĒRĶIS

Trauku atkalizmantošanas sistēmas jēga — vides ieguvumi, kas sākas no 7. tās lietošanas reizes. Tas nozīmē, ka ilgtermiņā sistēmai jānodrošina vismaz 85% atgriešanas līmenis.

IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Trauku lietotājiem jābūt motivācijai atgriezt

Depozīta maksa ir motivējoša

Depozīta atmaksa ir ērta

Trauks nemotivē ņemt to līdzī kā suvenīru

Dzērienu lietotājiem jābūt ērtām iespējām to izdarīt

Nodošanas punkts ir zināms

Nodošanas punkts ir tuvu

Pieņemamas rindā gaidīšanas laiks

Biznesā iesaistītajiem jāmazina motivācija pēc vairāk neatdotajiem traukiem

No operatoru un tirgotāju perspektīvas neatdotie trauki ir pārdošie trauki ar labu uzcenojumu.

ALTERNATĪVIE RISINĀJUMI

Optimāli — 2 eiro ar pilnu atmaksu pie trauka atgriešanas.

Iespējami daudz atgriešanas veidu — skaidrā naudā, uz bankas kartes caur termināli, uz bankas kartes ar aplikāciju, vai ieturot maksu tikai tad, ja glāze noteiktā laikā netiek atgriezta.

Nav uzdrukāts ar pasākumu saistīts saturs, kas neļauj glāzi izmantot citos pasākumos.

Pietiekoši informatīvie materiāli, lai katrs apmeklētājs uzreiz zinātu, kur traukus nodot.

Vēlams pie katra tirgotāja vai līdz 100 m rādiusā jeb 1 minūtes gājiena attālumā.

Ideālā variantā nodošana gan pie tirgotājiem, gan atsevišķā stendā.

Pēc starptautiskām vadlīnijām 1 savākšanas darbinieks uz 1000 apmeklētājiem. Bet atkarīgs no plūsmas intensitātes un sadalījuma dienas laikā.

Alternatīvas trauku atstāšanas vietas, piemēram, ziedojumu urnas.

Striktas prasības operatoriem un tirgotājiem pēc pietiekošas apmeklētāju informēšanas par nodošanas vietām, pietiekošas kapacitātes savākšanas vietām, lai gaidīšana rindā nepārsniedz 1 minūti.

Alternatīvs risinājums — samazināt depozīta maksu, samazinot peļņu no neatdotajiem traukiem, bet tas saistīts arī ar apmeklētāju motivācijas samazināšanos traukus atdot.

Papildus pie darbības principiem būtiski, ka:

- *Atbildība starp organizatoru, ēdinātāju, depoziņa operatoru ir skaidri sadalīta gan ar līgumattiecībām, gan skaidru komunikāciju.*
- *Vienota depoziņa maksa visā teritorijā (gadījumā, ja īstenota decentralizēta sistēma);*
- *Vienkārša, labi uztverama komunikācija par sistēmas lietošanu;*
- *Atbilstoši paredzēti rezerves trauki un rezerves savākšanas kapacitāte intensīvām stundām.*

Būtiski ir izprast un skaidri noteikt atbildību saskaņojot vides aizsardzības un uzņēmējdarbības intereses. Kritisks faktors ir glāžu atgriešana, jo no uzņēmēja perspektīvas neatdotais trauks kļūst par pārdoto, kuram rentabilitāte parasti ir lielāka, nekā no trauka mazgāšanas un loģistikas pakalpojumiem. Šeit ir pašvaldības kā publiskās pārvaldes loma nodrošināt sistēmas saskanību ar vides mērķiem. Ja ir sarežģīti atrast optimālus risinājumus, iespējams mainīt sistēmas noteikumus. Projektu partneru pieredze liecina par iespējām izmantot divus instrumentus. Dānijā depoziņa maksa samazināta līdz 5 DKK, jeb 0,67 Eiro, kas ir tuvu glāzes pašizmaksai. Tādējādi depoziņa operatoriem un ēdinātājiem zūd ekonomiskā motivācija no neatdotajām jeb

“pārdotajām” glāzēm. Tomēr jāņem vērā, ka zemāka depoziņa maksa arī mazāk motivē lietotājus atgriezt. Latvijā šāds eksperiments nav veikts, tādēļ grūti prognozēt rezultātus. Igaunijā tika īstenota pieredze, kad daļa no depoziņa maksas tiek iekasēta sistēmas uzturēšanai un darbināšanai. Tomēr beigās tika nolemts no šādas pieejas atteikties. Jebkurā gadījumā depoziņa sistēmas ir vēl pilnveides stadijā un jāpaiet zināmam laikam, kamēr sabiedrība pierod. Tikmēr ir ļoti būtiski, ka ir iespēja sekot atgriešanas rādītāju dinamikai, lai nākotnē pieņemtu pamatotus lēmumus. Līdz ar to organizatoru un it īpaši pašvaldības organizatoru pienākums būtu no depoziņa operatora pieprasīt pasākuma kopējo glāžu (trauku) atgriešanas rādītāju procentos.

Tehniskās prasības atkārtoti lietojamajiem traukiem un atkalizmantošanas sistēmām

Iepakojuma likums

Iepakojuma likums nosaka, ka atkārtotai lietošanai paredzētajam iepakojumam izvirzāmas šādas prasības:

- 1) iepakojuma fizikālajām un citām īpašībām jābūt tādām, lai tās nodrošinātu pienācīgu iepakojuma kvalitāti un pieļautu tā atkārtotu lietošanu;*
- 2) iepakojumam jābūt tādām, lai būtu iespējams atjaunot tā sākotnējās funkcijas, ievērojot strādājošo veselības aizsardzības un darba drošības prasības.*

Papildus likumā noteiktas prasības maksimālai kaitīgo vielu koncentrācijai iepakojumā.

Jaunās iepakojuma regulas prasības

Prasības traukiem

Jaunās iepakojuma regulas¹⁰ 11. panta 1. punkts nosaka, ka Iepakojumu, ko laiž tirgū no 2025. gada 11. februāra, uzskata par atkalizmantojamu, ja tas atbilst visiem šiem nosacījumiem:

- a) tas ir iecerēts, projektēts un laists tirgū, lai tiktu vairākkārtīgi atkalizmantots;
- b) tas ir iecerēts un projektēts tā, lai normāli paredzamos lietošanas apstākļos veiktu pēc iespējas vairāk rotāciju (līdz 2027. gada 12. februārim EK pieņems deleģēto aktu, nosakot rotāciju minimālo skaitu atkalizmantotajam iepakojumam);
- c) tas atbilst piemērojamajām prasībām attiecībā uz patērētāju veselību, drošību un higiēnu;
- d) to var iztukšot vai atbrīvot, neradot tādu bojājumu, kura dēļ tas vairs nepildītu savu funkciju un nebūtu atkalizmantojams;
- e) to var iztukšot, atbrīvot, uzpildīt vai atkalpiepildīt, vienlaikus saglabājot iepakotā produkta kvalitāti un drošumu un nodrošinot atbilstību piemērojamajām drošības un higiēnas prasībām, tostarp pārtikas drošuma prasībām;
- f) to var sagatavot atkārtotai lietošanai (turpmāk - rekondicionēt), vienlaikus saglabājot tā spēju pildīt tam paredzēto

funkciju (saskaņā ar Regulas VI pielikuma B daļu);

g) tam iespējams pievienot marķējumu un sniegt informāciju par šā produkta īpašībām un par pašu iepakojumu, arī visas attiecīgās instrukcijas un informāciju, lai nodrošinātu produkta drošumu, pienācīgu lietošanu, izsekojamību un glabāšanas laiku;

h) to var iztukšot, atbrīvot, uzpildīt vai atkalpiepildīt, neapdraudot to personu veselību un drošību, kurām tas jādara; un

i) tas atbilst reciklējamam iepakojumam piemērojamajām prasībām, kas noteiktas Regulas 6. pantā, tā ka tad, kad tas kļūst par atkritumiem, to var reciklēt.”

Praksē trauka piegādātājam jāprasa **produkta specifikācija** un Jaunā iepakojuma regulas 8. pielikumā noteiktā **ES atbilstības deklarācija**, kas apliecinātu atbilstību šīm prasībām. Var prasīt, vai piegādātājs var norādīt konkrētu atkārtotas lietošanas sistēmu, kurā prece tiek iekļauta – piemēram, vai tas ir paredzēts kā depozīta trauks? Par būtiskākajiem tehniskajiem parametriem uzskatāmi **paredzētais trauka lietošanas reižu skaits un mazgāšanas temperatūra** - vai trauks ir testēts un sertificēts rūpnieciskai trauku mazgāšanai un kādā temperatūrā?

Prasības sistēmai

Jaunā iepakojuma regula nosaka vienotas prasības atkalizmantošanas sistēmām, lai nodrošinātu, ka atkārtoti lietojamais iepakojums tiek izmantots efektīvi, droši un ekonomiski pamatoti. Visām atkalizmantošanas sistēmām vispirms jābūt **skaidrai pārvaldībai**. Sistēmai jābūt definētai **pārvaldības struktūrai, kas nodrošina mērķu sasniegšanu**, vienlīdzīgus

un nediskriminējošus nosacījumus visiem uzņēmumiem un lietotājiem, kā arī **caurskatāmu sistēmas darbību**. Regulā uzsvērtā nepieciešamība nodrošināt **godīgu piekļuvi gan tirgus dalībniekiem, gan patērētājiem**. Otrs būtisks princips ir sistēmas spēja nodrošināt pietiekamu iepakojuma apriti. Atkalizmantotajam iepakojumam jāspēj sasniegt **minimālo**

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2025/40 (2024. gada 19. decembris) par iepakojumu un iepakojuma

atkritumiem, ar ko groza Regulu (ES) 2019/1020 un Direktīvu (ES) 2019/904 un atceļ Direktīvu 94/62/EK

atkārtotas izmantošanas (rotāciju) skaitu, kas tiks noteikts Eiropas Komisijas deleģētajos aktos līdz 2027. gada 12. februārim. Regula paredz arī detalizētus sistēmas **darbības noteikumus**. Tajos jānosaka, kāds iepakojums drīkst piedalīties sistēmā, kādi produkti tajā tiek iepakoti, kā iepakojums jāizmanto, jāuzglabā, jāsavāc, jātransportē, jāuzpilda un jārekondicionē. Vienlaikus sistēmai jāparedz efektīvi mehānismi, kas motivē patērētājus iepakojumu nodot atpakaļ, piemēram, izmantojot depozīta maksājumus vai citus stimulus. Svarīga prasība ir arī vienlīdzīga pieejamība visām sabiedrības grupām, tostarp mazaizsargātiem patērētājiem. Katru sistēmu uzrauga sistēmas operators, kurš atbild par tās pareizu darbību un atkalizmantošanas nodrošināšanu. Sistēmā jābūt ieviestai **datu uzskaitēi un ziņošanas kārtībai**, kas ļauj sekot līdzi iepakojuma rotāciju skaitam, savākšanas rādītājiem, bojātā iepakojuma daudzumam, sistēmā esošo iepakojuma vienību skaitam un citiem darbības rādītājiem. Tas nodrošina sistēmas pārskatāmību un iespēju novērtēt tās efektivitāti. Regula paredz arī **prasības standartizācijai un ekonomiskajam taisnīgumam**. Iepakojumam jāatbilst saskaņotām tehniskajām specifikācijām vai standartiem, lai **dažādi tirgus dalībnieki varētu izmantot savstarpēji savietojamu iepakojumu**. Vienlaikus sistēmā **taisnīgi jāsadala izmaksas** un ieguvumi starp tās dalībniekiem, kā arī jānodrošina **paplašinātās ražotāja atbildības** prasību izpilde attiecībā uz iepakojumu, kas dzīves cikla beigās kļūst par atkritumiem. Papildus vispārīgajām prasībām regula atšķir divu

veidu atkalizmantošanas sistēmas. Noslēgtā cikla sistēmās obligāti jādarbojas reversajai loģistikai, kas nodrošina iepakojuma atgriešanu no lietotāja atpakaļ sistēmā, kā arī centralizētai iepakojuma savākšanai, rekondicionēšanai un atkārtotai izplatīšanai. Sistēmas dalībniekiem ir pienākums pieņemt atpakaļ sistēmai atbilstoši savāktu iepakojumu. Savukārt nenaslēgtā cikla sistēmās iepakojumu pēc lietošanas var izmantot atkārtoti tas pats vai cits sistēmas dalībnieks. Arī šajās sistēmās jānodrošina vispārpieejama savākšana, rekondicionēšana un atkārtota izplatīšana, taču tām paredzēti atsevišķi atvieglojumi, īpaši vecākām sistēmām vai sistēmām bez centrālā operatora.

Attiecībā uz iepakojuma padarīšanu atkārtoti lietojamu Jaunā regula nosaka **rekondicionēšanas prasības**. Rekondicionēšanas process jāorganizē tā, lai tas neradītu riskus darbinieku veselībai un drošībai, vienlaikus pēc iespējas samazinot ietekmi uz vidi. Regula nosaka minimālo rekondicionēšanas darbību kopumu. Process sākas ar iepakojuma tehniskā stāvokļa novērtēšanu, kam seko bojāto vai atkārtotai izmantošanai nederīgo komponentu izņemšana un nodošana atbilstoši atkritumu reģenerācijai vai pārstrādei. Pēc tam iepakojums tiek rūpīgi tīrīts un mazgāts atbilstoši nepieciešamajiem higiēnas standartiem, vajadzības gadījumā veikts remonts, bet noslēgumā – detalizēta pārbaude, lai pārlicinātos par tā piemērotību turpmākai lietošanai.

Prasības ēdinātājiem

Daļa no prasībām ēdinātājiem attiecas uz uzpildes punktiem, kam jāatbilst šādām prasībām:

a) uzpildes punkts parāda skaidru un precīzu informāciju par:

i) higiēnas standartiem, kam jāatbilst tiešā lietotāja traukam, lai to izmantotu produktu iegādei uzpildes punktā;

ii) to, kāda veida traukus var izmantot, lai, traukus uzpildot, iegādātos produktus un kādām jābūt šo trauku īpašībām;

iii) gala izplatītāja kontaktinformāciju, lai nodrošinātu atbilstību higiēnas standartiem, kas noteikti piemērojamajos tiesību aktos;

b) uzpildes punkts ietver svēršanas ierīci vai nodrošina alternatīvus līdzekļus, lai tiešais lietotājs varētu iegādei izvēlēties noteiktu produkta daudzumu;

c) tiešo lietotāju maksātajā cenā netiek iekļauta trauka masa.

Materiāli

Atkārtoti lietojamiem traukiem jābūt izturīgiem un piemērotiem atkārtotai mazgāšanai profesionālās trauku mazgāšanas iekārtās. Tirgū pieejami vairāki materiāli atkārtoti lietojamiem traukiem, no kuriem katram ir savas priekšrocības:

- *PP (polipropilēns) – visizplatītākais materiāls depozīta glāzēm. Izturīgs, mazgājams augstā temperatūrā, relatīvi mazāka ietekme uz vidi ražošanā. Salīdzinot ar citiem materiāliem šajā sarakstā, PP glāzei vides atmaksāšanās punkts iestājas ātrāk – jau pēc aptuveni 5–10 lietošanas reizēm vairumā vides ietekmes jomu.*
- *SAN (stirola-akrilnitrila kopolimērs) – augstāks izturības līmenis, pieejams tirgū. Ražošanas vides ietekme var būt augstāka par PP, tāpēc jāplāno lielāks rotāciju skaits, lai sasniegtu vides izdevīgumu.*
- *PET (polietilēntereftalāts) – retāk izmantots pasākumiem; labāka caurspīdīgums, bet mazāka izturība pret karstiem dzērieniem.*

Jāņem vērā, ka atkalizmantošanas trauku tirgus šobrīd ir ļoti dinamisks un tirgū ienāk jauni kompozītmateriāli ar uzlabotām lietošanas un izturības īpašībām un sarežģītu procesu un izejmateriālu dēļ

produkta dzīves cikla ietekme uz vidi var būt dažāda. Tādēļ ieteicams stimulēt piegādātājus nodrošināt informāciju par dzīves cikla analīzi salīdzinājumā ar tradicionālo izejmateriālu produktiem.

Higiēnas prasības

Traukiem jāatbilst pārtikas drošības prasībām:

- *materiāliem jābūt atbilstošiem ES prasībām saskarei pārtiku saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 19. oktobra noteikumiem Nr. 808 "Noteikumi par materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku",*
- *traukiem jābūt piemērotiem mazgāšanai augstā temperatūrā,*
- *nedrīkst būt plaisas vai deformācijas.*
- *Pārtikas un veterinārā dienesta prasības¹¹ paredz arī:*
- *netīro un tīro trauku nodalīšanu,*

¹¹ Pārtikas aprites uzraudzības likums, 5. pants. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1998, Nr. 8., kā arī Pārtikas un veterinārais dienests. Normatīvo aktu prasības sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumos (metodiskais materiāls, apkopo Regulas 852/2004 II pielikuma prasības).

- *kontrolētu mazgāšanas procesu,*
- *dezinfekcijas nodrošināšanu vai dokumentētu higiēnas kontroli.*

Praksē būtiski faktori ir mazgāto trauku **sausums** – saliekot mitrus traukus transporta kastēs ir augsts risks bakterioloģiskam piesārņojumam. Tādēļ

būtiska ir pieeja mazgājamām mašīnām ar pilnīgas izžāvēšanas funkciju vai arī citai iespējai garantēt trauku izžūšanu pirms ievietošanas transporta kastēs.

Apzīmējumi un identifikācija

Jaunajā iepakojuma regulā starp nosacījumiem, kuriem jāizpildās, lai iepakojumu¹² uzskatītu par atkalizmantojamu, noteikts, ka tam jābūt iespējamam pievienot marķējumu un sniegt informāciju par šā **produkta īpašībām** un par pašu iepakojumu, arī visas attiecīgās **instrukcijas** un informāciju, lai nodrošinātu produkta **drošumu**, pienācīgu **lietošanu**, **izsekojamību** un **glabāšanas laiku**.

Regula precīzi nosaka marķējuma prasības iepakojumam, tai skaitā atkalizmantošanas traukiem, kas stāsies spēkā **2028-2029 gados**. No 2028. gada 12. augusta iepakojumu, ko laiž tirgū, marķē ar saskaņotu marķējumu, kurā ir ietverta informācija par tā **materiāla sastāvu**. Atkalizmantojamu iepakojumu, ko laiž tirgū no 2029. gada 12. februāra marķē ar marķējumu, kurā lietotājiem sniegta informācija, ka iepakojums ir **atkalizmantojams**. Cita informācija par atkalizmantojamību, tostarp par vietējas, valsts vai Savienības mēroga **atkalizmantošanas sistēmas pieejamību** un informācija par **savākšanas punktiem** tiek darīta pieejama, izmantojot **kvadrātkodu vai cita veida standartizētu, atvērtu, digitālu datu nesēju**, kas atvieglo iepakojuma izsekošanu un ritējumu un rotāciju aprēķināšanu, vai vidējo aplēsi, ja šāds aprēķins nav iespējams. Turklāt atkalizmantojams tirdzniecības iepakojums

ir skaidri marķēts un nošķirts no vienreizlietojama iepakojuma tirdzniecības vietā. Prasību par to, ka jābūt marķējumam un kvadrātkodam vai cita veida standartizētam, atvērtam, digitālam datu nesējam, nepiemēro nenoslēgta cikla sistēmām, kas izveidotas pirms šīs regulas stāšanās spēkā un kurām nav sistēmas operatora. Marķējumu un kvadrātkodu vai cita veida standartizētu, atvērtu, digitālu datu nesēju **stingri novieto, iespiež vai iegravē** uz iepakojuma redzami, salasāmi un tā, lai tos nevarētu viegli izdzēst. Tajos ietvertā informācija ir arī pieejamam tiešajiem lietotājiem pirms produkta iegādes tālpārdošanā. Ja šādu novietošanu, iespiešanu vai iegravēšanu veikt nav iespējams vai nav racionāli iepakojuma veida un lieluma dēļ, tad marķējumu, kvadrātkodu vai citu standartizētu, atvērtu, digitālu datu nesēju piestiprina grupas iepakojumam. Ja arī tas nav iespējams vai nav racionāli iepakojuma veida un lieluma dēļ vai ja tas ir svarīgi, lai nodrošinātu nediskriminējošu piekļuvi informācijai arī patērētājiem no neaizsargātām grupām, jo īpaši personām ar redzes traucējumiem, tad informāciju sniedz, izmantojot vienotu elektroniski lasāmu kodu vai citu datu nesēju. Visas minētās prasības vēl nav aktuālas šobrīd, bet plānojot vai paplašinot atkalizmantošanas sistēmu ieteicams tās laicīgi ņemt vērā.

¹² ko laiž tirgū no 2025. gada 11. februāra

Dizaina prasības

Būtiskākie trauku dizaina aspekti:

Ergonomiskums- traukus ir viegli turēt, neslīd.

Standartizācija- vienota tilpumu klasifikācija atkalizmantošanas sistēmas vai pasākuma ietvaros, piemēram, 0,2 l, 0,3 l, 0,4 l, 0,5 glāzes, speciālās glāzes karstajiem dzērieniem un to vāciņi, vīna glāzes. Konkrētais sortiments atkarīgs no atkalizmantošanas sistēmas operatora, trauku iznomātāja.

Estētika - trauku apdruka var uzlabot vizuālo identitāti un kalpot kā reklāmas platforma sponsoriem. Taču šādi trauki parasti tiek mazāk atdoti atpakaļ. Būtiski ir nošķirt situācijas, kad apdruka ir saistīta ar konkrēto pasākumu, piemēram koncertu, un apdrukātās glāzes citos pasākumos nav

atbilstošas un netiek pieņemtas. Kaut formāli trauki ir atkal izmantojami, pieredze rāda, ka vairums lietotāju to paņem kā suvenīru. Līdz ar to šādā gadījumā nav korekti to interpretēt kā depožīta vai cita veida atkalizmantošanas sistēmu, bet gan trauku marketinga sistēmu. Neskatoties uz to, šāda sistēma tomēr novērš vienreizlietojamo trauku izmantošanu un līdz ar to arī samazina piegružojumu un jūras vides piesārņojumu, kas ar to saistīts. Taču vides ieguvumi ir mazāki.

Vides aspekti – par videi draudzīgāko variantu līdz šim uzskatāma PP (polipropilēna) materiāla glāze bez apdrukas vai ar minimālu, noturīgu apdruku ar videi draudzīgām krāsām. Attiecībā uz inovatīvajiem materiāliem jāvērtē atsevišķi, tai skaitā produkta pārstrādājamības iespējas.

Kopsavilkums par prasībām atkalizmantošanas traukiem un to sistēmām

<i>Kategorija</i>	<i>Latvijas likumdošanas un Jaunās iepakojuma regulas prasības</i>	<i>Precizējumi un ieteikumi</i>
Materiāls	- Iepakojumam jābūt projektētam atkārtotai lietošanai un paredzētam vairākkārtējai izmantošanai. - Jāatbilst pārtikas saskares, veselības, drošības un higiēnas prasībām. - Jānodrošina iespēja iepakojumu rekondicionēt (padarīt atkārtoti lietojamu) un pēc dzīves cikla pārstrādāt.	- No tradicionālajiem plastmasu izejmateriāliem polipropilēns (PP) ir rekomendējams materiāls depozīta glāzēm zemākas vides ietekmes un ātrāka vides atmaksāšanās punkta dēļ. - SAN un inovatīvie materiāli piemēroti, ja nepieciešama augstāka mehāniskā izturība.
Izturība	- Iepakojuma fizikālajām īpašībām jānodrošina atkārtota lietošana. - Tam jāspēj izturēt atkārtotu iztukšošanu, uzpildīšanu un rekondicionēšanu, saglabājot funkcionalitāti. - Jaunās iepakojuma regulas deleģētajos aktos līdz 2027. gada 12. februārim noteiks minimālo rotāciju skaitu traukiem.	Piegādātājam jāprasa trauku tehniskā specifikācija un ES atbilstības deklarācija saskaņā ar Jaunās iepakojuma regulas 8. Pielikumu.
Marķējums	- Atkalizmantošanas traukam būtu jābūt iespējai pievienot marķējumu, kas nodrošina informāciju par produktu, drošumu, pareizu lietošanu, izsekojamību un informāciju par iepakojumu. - Saskaņā ar Jauno iepakojuma regulu no 2028.–2029. gada stāsies spēkā harmonizētas marķēšanas prasības, tostarp materiāla marķējums, atkārtotas lietošanas marķējums un digitāls datu nesējs (QR vai analogs).	Jaunā iepakojuma regula paredz, ka atkalizmantojamu iepakojumu, ko laiž tirgū no 2029. gada 12. februāra marķē ar marķējumu, kurā lietotājiem sniegta informācija, ka iepakojums ir atkalizmantojams. Cita informācija par atkalizmantojamību, tostarp par vietējas, valsts vai Savienības mēroga atkalizmantošanas sistēmas pieejamību un informācija par savākšanas punktiem tiek darīta pieejama, izmantojot kvadrātkodu vai cita veida standartizētu, atvērtu, digitālu datu nesēju. Marķējumu un kvadrātkodu vai cita veida standartizētu, atvērtu, digitālu datu nesēju stingri novieto, iespiež vai iegravē uz iepakojuma redzami, salasāmi un tā, lai tos nevarētu

		viegli izdzēst. Ja tas nav iespējams, regula atrunā alternatīvos variantus.
Higiēna	- Jāatbilst pārtikas drošības un pārtikas saskares materiālu prasībām. - Atkārtotas lietošanas laikā jānodrošina patērētāju veselības un drošības prasības. - Rekondicionēšanai jāietver tehniskā pārbaude, bojāto trauku izņemšana, mazgāšana un gala kontrole. - Uzpildes punktiem jānodrošina informācija par higiēnas prasībām un izmantojamajiem traukiem.	- PVD prasības paredz netīro un tīro trauku nodalīšanu, kontrolētu mazgāšanas procesu un dokumentētu higiēnas kontroli vai dezinfekciju. - Svarīgi ir tīros traukus transporta iepakojumā likt pilnībā sausas.
Sistēma	- Jaunā iepakojuma regula nosaka obligātu sistēmas pārvaldību, operatoru, datu uzskaiti, pārskatāmību un nediskriminējošu piekļuvi. - Sistēma ir izstrādāta tā, lai nodrošinātu, ka atkalizmantojamais iepakojums, kas tajās rotē, sasniedz vismaz minimālo paredzēto rotāciju skaitu (ko definēs 2027.g.). - Jānosaka iepakojuma lietošanas, savākšanas, transportēšanas, uzpildes un rekondicionēšanas kārtība. - Jāparedz patērētāju motivēšanas mehānismi iepakojuma atgriešanai. - Noslēgtā cikla sistēmām obligāta reversā loģistika un centralizēta rekondicionēšana.	Katrā sistēmā jābūt izstrādātām "pārvaldības pamatnostādnēm", nosakot atkalizmantošanas sistēmas pārvaldības struktūru, kurā definēta sistēmas dalībnieku loma, īpašumtiesības un jebkāda paredzētā iepakojuma īpašumtiesību nodošana, kā arī citi attiecīgie atkalizmantošanas sistēmas pārvaldības elementi.

Kopsavilkums par Jaunās iepakojuma regulas prasībām un stāšanos spēkā

Regulas prasības ir tieši piemērojamas Latvijā bez pārņemšanas nacionālajā likumdošanā.

Kopš 12.08.2026. – regula kopumā kļūst piemērojama.

Regulas 11. pantā ir noteikti atkalizmantošanas kritēriji, kuri

piemērojami no 2025. gada 11. februāra, kas ir regulas spēkā stāšanās diena. Attiecībā uz atkalizmantojamu iepakojumu, kas jau laists Eiropas Savienības tirgū pirms regulas spēkā stāšanās dienas (2025. gada 11. februāra), nav jānodrošina atbilstība šīm prasībām ar atpakaļejošu spēku.

Jaunās iepakojuma regulas prasību salīdzinājums ar līdzšinējām prasībām standartā EN 13429:2004 "Iepakojuma atkalizmantošana".

Eiropas Komisijas 2026. gada marta vadlīniju dokumentā (C(2026) 3702) tieši norādīts, ka jaunās iepakojuma regulas 11. pantā noteiktās prasības būtībā ir līdzīgas iepriekšējās iepakojuma direktīvas un ar to saistītā saskaņotā standarta EN 13429:2004 prasībām par iepakojuma atkārtotu

izmantošanu, tāpēc regulas prasības nav pilnībā jaunas. Regula lielā mērā precizē un padara juridiski saistošu to, kas iepriekš bija brīvprātīga saskaņotā standarta metodoloģija. Tas, kas regulā ir būtiski jauns, ir prasības atkalizmantošanas sistēmai un tās pienākumi dalībniekiem.

Prasības atkalizmantojamam iepakojumam:

<i>Prasības atkal-izmantojamam iepakojumam</i>	<i>Jaunās iepakojuma regulas 11. pants</i>	<i>Līdzšinējais standarts EN 13429:2004</i>
Juridiskais statuss	Tieši piemērojama ES regulas norma – obligāta visām dalībvalstīm bez transponēšanas	Brīvprātīgs saskaņotais standarts saistībā ar Direktīvu 94/62/EK, bet pats par sevi nebija juridiski saistošs
Pamatprincips	Iepakojumam jābūt projektētam, izstrādātam un laistam tirgū ar mērķi to atkārtoti izmantot vai uzpildīt vairākas reizes (11. panta 1. punkta a) apakšpunkts)	Fiziska iespēja veikt vairākas rotācijas normālos, paredzamos lietošanas apstākļos – tā pati pamatideja
Lietošanas ciklu skaits	Iepakojumam jābūt izstrādātam, lai veiktu pēc iespējas vairāk rotāciju paredzamos apstākļos; līdz 2027. gada 12. februārim Komisijai ar deleģēto aktu jānosaka konkrēts minimālais rotāciju skaits biežāk lietotajiem formātiem (11. panta 2. punkts)	Nenosaka konkrētu skaitlisku minimālo rotāciju skaitu – vērtējums bija kvalitatīvs/tehnisks, balstīts uz izgatavotāja pierādījumiem par izturību
Iztukšošana / uzpilde bez bojājumiem	Iepakojumam jāspēj tikt iztukšotam vai uzpildītam, nesabojājot to tā, ka tiktu traucēta tā turpmākā funkcija un atkārtota izmantošana	Līdzīgs kritērijs – jāspēj to iztukšot/piepildīt, saglabājot funkcionalitāti nākamajiem cikliem
Veselība, drošība, higiēna	Jāatbilst piemērojamām veselības, drošības un vides prasībām attiecībā uz saturu un lietotājiem, tostarp higiēnas standartiem	Līdzīgs kritērijs – iepakojuma apstrāde (piepildīšana/iztukšošana) nedrīkst apdraudēt ar to strādājošo personu veselību un drošību

Rekondicionēšana / atjaunošana	Iepakojumam jābūt tādām, ko var sagatavot atkārtotai lietošanai ("rekondicionēt"), t. sk. tīrīšana pirms nākamā cikla, ievērojot piemērojamās tiesību aktus	Analoģisks nosacījums – iespēja veikt rekondicionēšanu (tīrīšanu, pārbaudi, remontu), lai atbilstu piemērojamām prasībām
Izsekojamība un dati	Jaunums salīdzinājumā ar standartu – prasīta izsekojamība (marķējums, QR kods vai cits digitāls datu nesējs no 2029. gada), lai varētu aprēķināt rotācijas ciklu skaitu	Standarts šādas digitālas izsekojamības prasības nesatur – tā ir jauna regulas papildu prasība
Dalība atkal-izmantošanas sistēmā	Obligāta prasība – uzņēmumiem, kas ievieš vai izmanto atkārtoti izmantojamu iepakojumu, jāpiedalās vienā vai vairākās atkalizmantošanas sistēmās (11. p. sasaistē ar 26.–27. pantu, Pielikums VI)	Standarts pats par sevi sistēmas dalību neregulē.
Atbilstības pierādīšana	Formāla tehniskā dokumentācija saskaņā ar Pielikumu VII, EU atbilstības deklarācija (Pielikums VIII), kas jāglabā 10 gadus	Atbilstības novērtēšanas procedūra noteikta pēc standartā noteiktās metodoloģijas – mazāk formalizēta, bez ES līmeņa deklarācijas pienākuma
Sankcijas / izpilde	Valsts uzraudzības iestādes var pieprasīt dokumentāciju, piemērot korekcijas, izņemšanu no tirgus, sodus	Standarta neievērošanai pašai par sevi nebija tiešu sankciju

Nemot vērā, ka pastāv neviennozīmīga interpretācija, vai atkalizmantojamie depozīta trauki ir vai nav iepakojums Regulas izpratnē, visas ar Regulu saistītās prasības ieteicams interpretēt kā vēlamas

sistēmas efektivitātes uzlabošanai, bet ne obligātas, kamēr Eiropas Komisiju nav sniegusi Regulas iepakojuma definīcijas skaidrojumu.

Depozīta sistēmas praktiskie ieviešanas modeļi

Pasākumu organizatoriem izvēloties depozīta trauku sistēmu, svarīgi saprast divas dimensijas: kur var trauku atdot (sistēmas atvērtība) un kas apsaimnieko

trauku apriti (operacionālais modelis). Kopā šīs divas dimensijas nosaka, cik ērta sistēma ir apmeklētājam, cik sarežģīta ēdinātājam un cik dārga organizatoram.

Sistēmu veidi pēc atvērtības un savākšanas principa

Pēc atvērtības un savākšanas principa atkalizmantojamo trauku sistēmas var iedalīt noslēgta un nenoslēgta cikla sistēmās saskaņā ar Jaunās iepakojuma regulas definējumu. Noslēgtā cikla sistēma var būt centralizēta vai decentralizēta. Centralizētā sistēmā ar vienotu trauku

sistēmu pati trauku nodošana var būt centralizēta noteiktos savākšanas punktos vai decentralizēta pie tirgotājiem. Nenoslēgtā cikla sistēma ir ar daudziem dalībniekiem un iziet ārpus viena pasākuma robežām.

Noslēgta cikla sistēma

Noslēgta cikla sistēmā saskaņā ar Jaunās iepakojuma regulas definējumu traukus izplata sistēmas operators vai sadarbīga sistēmas dalībnieku grupa un īpašumtiesības uz iepakojumu nemainās. Praksē tas parasti izpaužas, ka traukus var atdot tikai konkrētajā pasākumā vai tirdzniecības vietā, kur tās tika saņemtas.

Centralizēta sistēma – visi ēdinātāji pasākumā vai noteiktā teritorijā izmanto vienotu trauku depozīta sistēmu ar vienādiem traukiem un vienādiem noteikumiem. Centralizētā sistēmā pati trauku nodošana var būt centralizēta, ja ir

viens vai vairāki kopīgi nodošanas punkti vai decentralizēta, ja tirgotāji arī nodrošina trauku savākšanas funkciju.

Decentralizēta sistēma – katrs ēdinātājs pasākumā vai ielu tirdzniecībā pats rūpējas par depozīta sistēmas nodrošināšanu. Apmeklētājs trauku atdod atpakaļ pie tā paša ēdinātāja, kur to saņēma. Tas nodrošina vienkāršu loģistiku un uzskaiti, labu kontroli pār inventāru, bet ļoti neērti apmeklētājiem, kā rezultātā augsts neatdoto trauku līmenis un var rasties pārrapumi par trauku piederību.

Nenoslēgta cikla sistēma

Nenoslēgta cikla sistēma saskaņā ar Jauno iepakojuma regulu ir atkalizmantošanas sistēma, kurā atkalizmantojamu iepakojumu izplata nenoteikts skaits sistēmas dalībnieku un īpašumtiesības uz iepakojumu mainās vienā vai vairākos atkalizmantošanas procesa punktos.

Praksē par nenoslēgtu sistēmu tiek uzskatīta, piemēram, RECUP / REBOWL īstenotā sistēma Vācijā¹³. Lietotājs var trauku atgriezt jebkurā RECUP 20 000 partnera punktā (nevis tikai tur, kur paņemts), saņemot depozītu atpakaļ. No lietotāja perspektīvas šāda sistēma ir ļoti ērta, jo nodrošina lielāko iespēju klāstu trauku atdošanai atpakaļ, tādējādi uzlabojot atgriešanas rādītājus un apmierinātību ar sistēmu. Tādēļ tā var būt laba perspektīva sistēmai pilsētas mērogā ilgtermiņa attīstībā.

Vērtējot formāli jāņem vērā, ka vairumā gadījumu īpašuma tiesības uz traukiem saglabājas operatora pusē. Līdz ar to formāli

pēc Jaunās iepakojuma regulas definējuma tā var neskaitīties nenoslēgta cikla atkalizmantošanas sistēma, kurā operatoriem ir vieglākas prasības attiecībā uz sistēmas pārvaldību.

Lielākais izaicinājums ir koordinētas platformas izveidošana starp ēdinātājiem. Ja pašvaldība pati veido vienotu trauku depozīta apsaimniekošanas sistēmu visā pilsētā, tas ir saimnieciski, juridiski un politiski izaicinoši. Freiburgā Vācijā pašvaldība caur savu atkritumu apsaimniekošanas un ielu tīrīšanas uzņēmumu izveidoja un uzturēja FreiburgCup. Bet 2021. gadā nolēma atteikties no savas sistēmas un pievienoties RECUP. Kā galvenie iemesli bija valsts mēroga pārklājums, iespēja izmantot ne tikai glāzes, bet arī pārtikas traukus un

¹³ <https://recup.de/en/>

lielāks lietotāju ērtums¹⁴. Bet šādi piemēri kopumā nav populāri ES.

Ja depozīta sistēmas attīsta privātais sektors, tad brīvā tirgus konkurence apgrūtina vienas plašākas sistēmas izveides iespējas. Eiropas praksē ir vairāki veiksmīgi piemēri pilsētas mēroga pašvaldības un

privātajai partnerībai, kur pašvaldība ir iniciators un regulētājs, bet privātais operators – trauku īpašnieks un sistēmas pārvaldītājs, kā, piemēram, Lisabonā, kas 2025. gadā kļuva par pirmo Eiropas galvaspilsētu ar pilsētas mēroga depozīta glāžu sistēmu.

Mobilā sistēma

Mobilās sistēmas galvenais elements ir pārvietojama trauku mazgāšanas sistēma, ar kuru operē depozīta sistēmas operators vai kāds no ēdinātājiem. Galvenā priekšrocība ir tas, ka nav nepieciešami lieli tīro trauku krājumi un telpa netīro trauku uzglabāšanai. Līdz ar to šādai sistēmai ir priekšrocības pasākumos vai ielu tirdzniecībā, kur aprites apjomi ir mazi un

bieži tiek veikta tirdzniecība dažādās attālākās vietās. Ņemot vērā, ka Rīgā atrodas vairāki operatori ar industriālu mazgāšanas kapacitāti elastīgos apjomos, mobilās sistēmas izdevīgums paredzams tikai specifiskos gadījumos un vairāk balstīts ēdinātāja vai organizatora apsvērumos par pasākumu lokāciju, apjomu un regularitāti.

Sistēmu veidi pēc sistēmas apsaimniekotāja

Modeļa nosaukums	Īss apraksts	Galvenās priekšrocības	Galvenie trūkumi
Sava sistēma un mazgāšana	Ēdinātājs izmanto savus atkalizmantojamus traukus; klients maksā depozītu; izlietotie trauki tiek mazgāti virtuvē vai mobilajā mazgāšanas stacijā.	Vienkāršs process, laba kontrole pār inventāru un higiēnu; nav transporta izmaksu.	Lielāka darba slodze, kapitālieguldījumi mazgāšanas iekārtām, risks zemiem atgriešanas rādītājiem un augstiem zudumiem.
Kopīga vairāku partneru sistēma un centralizēta savākšana, mazgāšana lokāli	Savi trauki, bet pēc pasākuma vai regulāri tos savāc un ved uz centralizētu mazgāšanas centru (vai nodod lokālā ārpakalpojumā).	Samazina vietējo darba slodzi, nodrošina profesionālu higiēnu un mēroga ekonomiju, salīdzinājumā ar savu sistēmu.	Transporta izmaksas, loģistikas koordinācija; nepieciešama stabila sadarbība starp uzņēmumiem. Jānodrošina atbilstoša trauku žāvēšana.
Trauku noma	Ārpakalpojuma sniedzējs piegādā tīros un aizved netīros traukus.	Nav jāinvestē, ātri uzsākt.	Atkarība no nomas maksas un transporta. Pašiem jānodrošina

¹⁴ <https://www.abfallwirtschaft-freiburg.de/de/serviceseiten/freiburgcup.php>

			trauku pieņemšana un depozīta atgriešana, kā arī netīro trauku uzglabāšana.
Pilna servisa noma no ārpakalpojuma sniedzēja	Trešā puse piegādā inventāru uz pasākumu, nodrošina atdošanas punktus, savāc lietotos traukus, centralizēti mazgā un piegādā atpakaļ.	Pilnīga loģistika ārpakalpojumā — ērtums pasākuma rīkotājam; profesionāla mazgāšana, darbaspēka ietaupījums	Dārgāk (operatora izmaksas), jāuzticas trešajai pusei; nepieciešama laba līgumu pārvaldība

Logistika un aprites vadība

Trauku transportēšana, uzglabāšana.

Trauku transporta kaste Euronorm formātā 600 × 400 mm (Augstums 235–440 mm) ir standarts atkārtoti lietojamu trauku operatoriem Eiropā, jo tas ir savietojams ar:

- industriālajām trauku mazgājamām mašīnām,
- EUR paletēm,
- gastronomijas noliktavu sistēmām.

Kastes augstumam ir pieejami trīs izmēri – 235 mm, 335 mm un 440 mm. Atsevišķi operatori var izmantot arī citu izmēru kastes. Piemēram, 600 x 400 x 335 mm kastē var ietilpt līdz 330 atkalizmantojamām 0,3 litru glāzēm. Tomēr faktiskais apjoms atkarīgs no glāzes tilpuma un formas.¹⁵

Sanitārijas prasības (mazgāšana, dezinfekcija, kvalitātes kontrole).

Savākšanas punktos tiek izmantoti marķēti konteineri. Tas nozīmē, ka:

- konteineri ir skaidri apzīmēti kā depozīta trauku atgriešanas vietas,
- tiem ir vizuāli saprotams dizains,
- bieži tiek izmantots krāsu kodējums vai piktogrammas.
- Tas palīdz samazināt kļūdas un paātrina savākšanas procesu.

PVD prasību ievērošana nozīmē:

- netīro un tīro trauku plūsmu nodalīšanu,
- slēgtu un higiēnisku transportēšanu,
- kontrolētu mazgāšanas procesu ar dezinfekciju.

¹⁵ <https://transoplastshop.com/products/boxes-and-crates/gastronomy/plastic-cupboxes>

Krājumu vadība (uzskaite, rezerves, zudumu kontrole).

Rezervju apjoms

Atbilstošs trauku krājums ir būtisks sistēmas netraucētai darbībai. Trauku krājuma apjoms atkarīgs no pasākuma rakstura, mazgāšanas iespējām uz vietas un iznomātāja spējām papildināt krājumus. Starptautiskā pieredzē¹⁶ tiek ieteikts:

- *Intensīvos pasākumos (sporta pasākumi, mūzikas festivāli) – ap 7 glāzes uz apmeklētāju dienā*
- *Lēnos pasākumos (ģimenes pasākumi) – ap 2,5 glāzes dienā*
- *Iespējas mazgāt uz vietas samazina rezervju apjomu uz pusi*

Praksē ieteicams palauties uz atkalizmantošanas sistēmas operatora, trauku nomātāja ieteikumiem konkrētajā pasākumā, jo atsevišķā ēdinātāja krājums tirdzniecības vietā lielā mērā atkarīgs no iznomātāja iespējām operatīvi papildināt trauku krājumus.

Uzskaites ieteikumi, zudumu kontrole un aprēķins

Krājumu vadībā jāievēro vairāki būtiski aspekti:

- *Veikt uzskaiti (cik trauku izsniegtas, cik atgrieztas, cik zaudētas).*
- *Kontrolēt zaudējumus (bojātos, pazudušos traukus).*

Zaudējumu aprēķins:

- *Zaudējumi = izsniegtie trauki – atgrieztie trauki – bojātie trauki*

Ieteicams noteikt pieļaujamu zaudējumu līmeni (piemēram, 5 līdz 15%), un ja tas tiek pārsniegts, pārskatīt sistēmu. Pēc 2027. gada 12. februāra, kad Eiropas Komisija ar deleģēto aktu noteiks konkrēts minimālais rotāciju skaits biežāk lietotajiem formātiem, būs iespējams aprēķināt minimālo atgriešanas līmeni, lai šo prasību izpildītu.

To var aprēķināt pēc formulas:

$$100 - (100 / \text{minimālais rotāciju skaits}) = \text{atgriešanas līmenis}$$

Piemēram, ja minimālais rotāciju skaits būs 20, tad

$$100 - (100 / 20) = 95\% \text{ atgriešanas līmenis}$$

Tas nozīmē, ka jāsasniedz 95% glāžu atgriešanas līmenis, lai nodrošinātu vidēji 20 trauku rotācijas.

¹⁶ <https://www.drinksimate.co.uk/products/festival-cups>; <https://redcupliving.com/blogs/news/the-shift-to-reusable-cups-in-events-a-sustainable-solution-for-a-greener-future>

Partneru piemēri un kontaktinformācija

Lielākie trauku atkalizmantošanas sistēmu nodrošinātāji Rīgā:¹⁷

Jautājums / Sadaļa	SIA Depozīts	SIA Cup Revolution Latvia	SIA ASTRO
Kontaktpersona (vārds, uzvārds, e-pasts, tālrunis)	Toms Judenkovs, toms@depozitatrauki.lv, 20208021	Jānis Rosickis, janis@cuprevolution.lv, 22001197	Armands Plinte, armands@astro.com.lv, 29205353
Sistēmas veids	Depozīta sistēma	Žetonu sistēma, kur pret atdoto trauku tiek atgriezts žetons, ko var izmantot nākamajā reizē vai citos pasākumos un vietās, kur darbojas Cup Revolution sistēma	Depozīta sistēma
Pieredze depozīta vai atkārtoti lietojamu trauku sistēmu nodrošināšanā (gadi)	3 gadi	3 gadi	7 gadi
Maksimālais trauku apjoms	Bez ierobežojuma	Bez ierobežojuma	Bez ierobežojuma

No digitālo risinājumu aplikācijām Latvija pieejams **Dpays** (<https://www.dpays.eu/lv>).

Risinājumu izvēle

Pamata principi izvēlei un atbilstošie vēlamie risinājumi bija atainoti attēlā augstāk, sadaļā “Darbības principi kopumā”. Zemāk sākumā aprakstītas izvēles no organizatoriskā un sistēmas mērķa perspektīvas. Pēc tam – no ēdinātāja perspektīvas.

Organizatoriskā un sistēmas mērķa perspektīva

Kopīgi centralizēti nodošanas punkti efektīvi lieliem pasākumiem ar skaidru plūsmu (pie izejām, centrā). Var veidot rindas pasākuma noslēgumā, kas veicina mazāku atgriešanas līmeni. Savukārt, decentralizēta nodošana var apgrūtināt, ja pasākuma laikā jāstāv kopējā rindā ar pircējiem. Pircējiem visērtākā ir kombinētā sistēma – gan labi redzami centralizēti nodošanas punkti ar pietiekošu darbinieku kapacitāti, gan iespējas nodot traukus pie tirgotājiem. Šādam risinājumam vajadzētu nodrošināt vislabākos trauku atdošanas rādītājus. Bet faktiskā efektivitāte atkarīga no pasākuma rakstura, mēroga, izvietojuma un apmeklētāju plūsmas. Jāņem vērā arī tehniskie sarežģījumi decentralizētās

nodošanas risinājumā, jo katram tirgotājam jātur sīknauda depozīta atgriešanai, un jāparedz stendā pietiekoša telpa atdoto trauku novietošanai, kas sadārdzina atkalizmantošanas sistēmas praktisko ieviešanu.

Zemāk attēlotas ieteicamās bāzes izvēles atkarībā no pasākuma veida.

¹⁷ Saskaņā ar Rīgas domes veiktās aptaujas datiem 2026. g. aprīlī

Ieteicamie atkalizmantojamo trauku depoziņa sistēmu scenāriji no organizatora perspektīvas

Piemērotākais sistēmas veids mainās līdz ar pasākuma lielumu, ēdinātāju skaitu un to izvietojumu — no maziem lokāliem pasākumiem līdz ļoti lieliem, daudzpunktu norisēm.

→ Piemērotā sistēma mainās līdz ar pasākuma lielumu un ēdinātāju izvietojumu

■ Decentralizēta pieeja — izvēle pie ēdinātāja ■ Centralizēta depoziņa sistēma — viens operators

- **Ekonomiski izdevīgākie** scenāriji pie vienādiem atgriešanas līmeņiem ir tie, kuros ir pēc iespējas mazāk papildu pakalpojumu –
 - *sava depozīta trauku sistēma, ja ir pieejamas mazgāšanas un žāvēšanas iespējas;*
 - *centralizēta sistēma ar decentralizētu savākšanu pie ēdinātājiem, bez speciāliem savākšanas punktiem.*
- No **vides aizsardzības** perspektīvas izdevīgākais ar maksimālu atgriešanas līmeni –
 - *Pilna servisa noma ar nodošanas iespējām gan pie tirgotāja, gan nodošanas punktos ar dažādiem depozīta norēķinu veidiem.*

Ēdinātāja perspektīva

Zemāk attēlots apkopojums par izdevīgākajiem scenārijiem atkarībā no ielu tirdzniecības noteikumiem un rakstura.

LĒMUMU PIEŅĒMŠANAS SHĒMA

Trauku atkalizmantošanas sistēmas izvēle no ēdinātāja perspektīvas

Kā pasākumu un ielu tirdzniecības ēdinātājam izvēlēties piemērotāko atkalizmantojamo trauku risinājumu – atkarībā no tā, vai sistēmu nosaka pasākuma organizators.

? Vai pasākuma organizators nosaka atkalizmantošanas sistēmu un operatoru?

JĀ – SISTĒMA NOTEIKTA

• RĪCĪBA

Jānoslēdz līgums ar operatoru un jāievēro līguma noteikumi.

SVARĪGI

- Savlaicīgi prasīt operatoram instrukcijas un apmācību.
- Savlaicīgi paredzēt priekšapmaksas līdzekļus par servisu un iemaksas līdzekļus par depozīta maiņas naudu.

? NĒ – un cik bieži notiek ielu tirdzniecība?

NOTIEK RETI

• RĪCĪBA

Jāizvēlas trauku nomas operators un jānoslēdz līgums.

SVARĪGI

- Savlaicīgi noslēgt līgumu un paredzēt līdzekļus. Izvēlēties vienkāršāko un lētāko trauku nomas risinājumu.

NOTIEK BIEŽI

• RĪCĪBA

Jāizvērtē iespējas iegādāties savu atkalizmantojamo trauku krājumu.

SVARĪGI

- Jānodrošina trauka specifikācijai atbilstoša mazgāšanas tehnika un žāvēšanas iespējas.

BIEŽI + PASTĀVĪGI PARTNERI

• RĪCĪBA

Ar lokālajiem partneriem jāizvērtē iespēja veidot savu kopīgu sistēmu (piemēram, vienas ielas ēdinātāji).

SVARĪGI

- Kopīgi saplānot iegādāt un glabāt trauku krājumus un kopīgi nodrošināt trauka specifikācijai atbilstošu mazgāšanas tehniku un žāvēšanas iespējas.

Pētījumā "Sociālekonomiskais novērtējums atkārtoti lietojamu trauku ieviešanai publiskajos pasākumos un pludmales ēdināšanā Liepājā"¹⁸ tika modelēts ekonomiskais un sociāli ekonomiskais izdevīgums dažādos sadarbības scenārijos.

Salīdzinātas vairākas sistēmas:

- *Sava ēdinātāja sistēma, kur tirgotājs pats veido savu trauku krājumu un atkalizmantošanas sistēmu;*
- *Kopīga lokāla ēdinātāju sistēma, kur vairāki apkaimes ēdinātāji apvienojas, lai veidotu savu trauku atkalizmantošanas sistēmu;*
- *Trauku noma, kur ēdinātāji izmanto ārējus trauku nomas pakalpojumus;*
- *Pilna servisa noma, kur ēdinātāji bez nomas izmanto arī citus operatora pakalpojumus – savākšanas punktus, apmeklētāju informēšanu, depozīta sīknaudas pieejamību u.c.*
- *Pilna servisa noma un neatdoto trauku ieguvumi ēdinātājam – sadarbības formāts, kur par pakalpojumiem noteikta fiksēta maksa, bet depozīta ieņēmumi no neatdotajām glāzēm paliek ēdinātājam.*

Apzīmējumi:

Izdevīgākais -	
Mazāk izdevīgs -	
Neizdevīgs -	

Pielietojums/ scenārijs	Apjoms	Sava ēdinātāja sistēma	Kopīga lokāla ēdinātāju sistēma	Trauku noma	Pilna servisa noma	Pilna servisa noma un neatdoto trauku ieguvumi ēdinātājam
Pastāvīgie ēdinātāji						
Mazie pasākumi / semināri	≤150 pers.					
Vidēji pasākumi	150–5 000 pers.					
Lieli pasākumi/ festivāli	>5 000 pers.					

Avots: balstoties uz "Sociālekonomiskais novērtējums atkārtoti lietojamu trauku ieviešanai publiskajos pasākumos un pludmales ēdināšanā Liepājā", 2026

Šie rezultāti iegūti, balstoties uz specifisko Liepājas situāciju un virkni pieņēmumu, tādēļ vērtējami kā indikatīvi. Tomēr kopumā rezultāti rāda, ka pašu apsaimniekota sistēma vai vienkārša trauku noma bez papildus pakalpojumiem var būt ekonomiski un sociāli ekonomiski (ietverot vides ieguvumus) visizdevīgākā.

Balstoties uz pieejamo tirgus informāciju vērtējams, ka no ēdinātāja perspektīvas vismazākās izmaksas ir trauku maiņas žetonu sistēmai, kur izmaksas lielā mērā sedz jauno maiņas dalībnieku maksas.

Tomēr visi šie risinājumi, kas ir izdevīgāki ēdinātājam, ir saistīti ar neērtībām lietotājiem, tādēļ ietver lielākus riskus nesasniegt vides aizsardzības mērķus.

¹⁸ "Sociālekonomiskais novērtējums atkārtoti lietojamu trauku ieviešanai publiskajos pasākumos un pludmales ēdināšanā Liepājā", 2026

IEVIEŠANAS INSTRUKCIJA

Šī instrukcija izskaidro galvenos ieviešanas soļus pasākuma organizatoriem trauku depozīta sistēmas ieviešanā.

Pirms pasākuma vai tirdzniecības

Partneru un sistēmas izvēle

- Noteikt plānoto pasākuma apjomu un atbilstošāko sistēmas modeli.
- Izvēlēties atkalizmantošanas sistēmas operatoru laikus – vismaz mēnesi pirms pasākuma (pašvaldības gadījumā – depozīta sistēmas operatoru un vismaz 6 mēnešus pirms). Jāsaskaņo pieejamie trauku apjomi, mazgāšanas iespējas, logistikas nosacījumi un sadarbības noteikumi ar ēdinātājiem.
- Saņemt apliecinājumu no atkalizmantošanas sistēmas operatora par atbilstību saistošajām prasībām attiecībā uz traukiem un mazgāšanas iespējām.
- Jāsaskaņo izmaksas ēdinātājiem un organizatoram. Ja tiek plānoti operatora organizēti centralizēti trauku savākšanas punkti, jāveic iepirkums.
- Noslēgt līgumu ar operatoru, kurā skaidri atrunāts trauku aprites plāns, informēšanas sistēma un ziņošana par trauku atgriešanas līmeni.
- Sekot, lai tiek noslēgti līgumi ar ēdinātājiem, kuros depozīta trauku lietošana noteikta kā obligāta un sankcijas par nepildīšanu ir nekavējoša darbības pārtraukšana.

Trauku aprites plāns

- Aprēķināt nepieciešamo trauku skaitu saskaņā ar atkalizmantošanas sistēmas operatora norādēm.
- Noteikt nodošanas punktu skaitu un atrašanās vietu, saskaņojot ar atkalizmantošanas sistēmas operatoru. Ieteicams pie ēdinātājiem un pie katras izejas un ēdināšanas zonas centrā vai atkarībā no teritorijas un pasākuma specifikas, pasākuma apjoma un rakstura un pieejamā budžeta. Nodošanas punkti jāiezīmē pasākuma kartē.
- Paredzēt pēc iespējas elastīgas norēķinu iespējas: ieteicams kombinēt vismaz divas metodes – skaidra nauda un bankas karte. Ja pieejama, arī aplikācija mobilajiem telefoniem, piemēram Dpays, kas atvieglo norēķinus un samazina risku ar sīknaudas trūkumu. Jānodrošina pietiekami sīknaudas krājumi.

Komunikācijas sagatavošana

- Pasākuma mājaslapā, biļetēs un sociālajos tīklos ievietot īsu skaidrojumu: "Šajā pasākumā darbojas depozīta trauku sistēma – nodod trauku un saņem 2 EUR atpakaļ." Jo vienkāršāk un konkrētāk – jo labāk.
- Sagatavot vizuālos materiālus – plakātus un stendu norādes ar skaidru piktogrammu un tekstu latviešu un angļu valodā. Savākšanas punktiem būtiska skaidra vizuālā pamanāmība no abām pusēm, lai redzams no attāluma.
- Nodrošināt vizuālo konsekvensi – vienādas krāsas, piktogrammas un teksti visos standos visā pasākuma teritorijā.

- Ieteicama izvēle ir QR kodi uz norādēm vai traukiem ar saiti uz īsu sistēmas aprakstu – ērts risinājums apmeklētājiem, kas vēlas ātru atbildi uz sava tālruņa ekrāna.

Pasākuma laikā

- Nodrošināt, ka katrs ēdinātājs iekasē depozītu pie katra ēdiena vai dzēriena pasniegšanas atkārtoti lietojamā traukā – bez izņēmumiem. Ja kāds ēdinātājs dod ēdienu vai dzērienu bez depozīta iekasēšanas vai vienreiz lietojamā traukā, tas kropļo konkurenci un sabojā sistēmu, izņemot gadījumus, kad pircējs nāk ar savu glāzi. Nepieciešamības gadījumā saukt pašvaldības policiju, ja ēdinātājs neievēro līguma saistības.
- Sekot, lai personāls darbojas atbilstoši izvēlētajai sistēmai. Sekot, lai pirms pasākuma personāls būtu pietiekoši apmācīts: kā iekasēt un atmaksāt depozītu, ko darīt ar bojātajiem traukiem, kā novirzīt apmeklētāju uz tuvāko nodošanas punktu? Klientu jautājumi par sistēmu parādās visbiežāk pirmajā stundā – personālam jābūt gatavam.
- Ja izveidotas ziedošanas kastes- papildu konteineri, kur apmeklētājs var atstāt trauku bez depozīta atmaksas, kastes jāuzrauga, lai tās regulāri tiek iztukšotas. Kastei jābūt tādai, lai kāds negodprātīgs apmeklētājs nevarētu izņemt glāzi. Ziedošanas kastes apsverama kā izvēle, saskaņojot ar atkalizmantošanas sistēmas operatoru, ja ir grūti sasniegt augstus atgriešanas rādītājus.

Pēc pasākuma

- Trauku savākšana: sekot, lai tiktu savākti visi atlikušie trauki visā pasākuma teritorijā un nogādāti mazgāšanai 72 stundu laikā vai saskaņā ar ar operatora norādēm.
- Zudumu uzskaitē: sekot, lai operators saskaita atdotos un neatdotos traukus, aprēķina atgriešanas procentu un ziņo pasākuma organizatoram. Ja zudumu līmenis ir augstāks par 20%, vērts analizēt iemeslus vai savākšanas punkti slikti izvietoti vai nepietiekama informēšanas sistēma vai citi iemesli.
- Finanšu norēķini: sekot lai ēdinātāji un operatori izpilda savstarpējās līgumu saistības.
- Pēcpasākuma diskusijas ar ēdinātājiem, personālu un operatoru par to, kas sistēmā darbojās labi un kas nākamreiz jāuzlabo.

Papildus informācijas avoti:

- Change(K)now! projekta mācību materiāli vietnē: https://ej.uz/changeknow_training. Mācību moduļi: 1. apritīga iepakojuma veicināšana ēdināšanas sektorā; 2. projekta partneru īstenotās prakses, piemēri; 3. SPRINT – praktisks materiāls no situācijas audita līdz risinājumam.
- Change(K)now! projektā 2026 izstrādātie materiāli Liepājas valsts pilsētas administrācijai - “Sociālekonomiskais novērtējums atkārtoti lietojamu trauku ieviešanai publiskajos pasākumos un pludmales ēdināšanā Liepājā” un tā ietvaros izveidotās “Vadlīnijas atkārtoti lietojamu glāžu ieviešanai publiskajos pasākumos un pludmales

ēdināšanā Liepājā”. Pieejams: <https://ppdb.mk.gov.lv/database/socialekonomiskais-novertejums-atkartoti-lietojamu-glazu-ieviesanai-publiskajos-pasakumos-un-pludmales-edinasana-liepaja/>

- Change(K)now! projektā izstrādātās vadlīnijas: From Pilots to Systems. How Can Circular Food Delivery Systems Become the New Normal? Pieejams: https://va.lv/images/ChangeKnow_Policy-Recommendations_From-Pilots-to-Systems-Making-circular-food-delivery-the-new-normal_2026.pdf
- Rīgas pašvaldības izstrādātās “Atkritumu apsaimniekošanas un samazināšanas vadlīnijas publiskiem pasākumiem Rīgā”. Pieejams: <https://www.riga.lv/lv/vadlinijas-ielu-tirdzniecibai-riga>
- “Zero Waste Latvija” 2024. g. vadlīnijas glāžu atkalizmantošanas sistēmas ieviešanai pašvaldībā. Pieejams: <https://www.zerowastelatvija.lv/post/zero-waste-latvija-izstrada-depozitglazu-vadlinijas-pasvaldibam>
- Rīgas domes iepirkuma dokumentācija: “Centralizēta depozīta trauku sistēmas nodrošināšana Rīgas dzimšanas dienā”. Par atziņām no iepirkuma var sazināties sūtot e-pastu uz atkritumi@riga.lv. Iepirkuma dokumentācija pieejama: <https://www.eis.gov.lv/EKEIS/Supplier/Procurement/172173>
- EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) 2025/40 (2024. gada 19. decembris) par iepakojumu un iepakojuma atkritumiem un ar to saistītie dokumenti. https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste_en